

дательных актов, которые регулируют и определяют особенности правового статуса налогоплательщиков в процессе решения налоговых споров и сравнивается вышеуказанная процедура с зарубежным опытом.

Ключевые слова: *налогоплательщик, налоговый спор, административные процедуры, личное участие, правообязанный субъект, суд, налоговая палата.*

Kurylo V.A. Administrative procedures for resolving tax disputes, foreign experience.

The article deals with scientific research and theoretical features personal participation of the taxpayer in administrative procedures of tax disputes. A scientific analysis of regulations existing legislation governing and defining features of the legal status of the taxpayer in the tax litigation and compared the above procedures with international experience.

Keywords: *taxpayer, tax dispute, administrative procedures, personal participation, eligible entity, tribunal, tax chamber.*

Надійшла до редакції 24.11.2016

Малихіна В.В.

аспірант

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 342.95

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

На основі зарубіжного досвіду організації адміністративного судочинства визначено особливості існуючих систем. Акцентовано увагу на позитивних моментах та наголошено, що досвід правосуддя по адміністративних справах будь-яких розвинених держав є корисним для запровадження повноцінної адміністративної юстиції в Україні.

Ключові слова: *адміністративне судочинство, адміністративні суди, адміністративна юстиція, публічно-правовий спір, приватноправовий спір.*

Постановка проблеми. Конституція України проголосила права та свободи людини найвищою соціальною цінністю, а на державу поклала обов'язок їх забезпечувати та захищати. Важлива роль у справі захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у сфері державного управління та місцевого самоврядування відводиться саме адміністративному судочинству. Адміністративне судочинство – це ефективний правозахисний апарат держави, який вважається організаційно самостійним. Але на сьогоднішній час в Україні процедури розгляду адміністративно-правових спорів виявляються недостатньо ефективними, такими, що не забезпечують особам повноцінної реалізації їх права на захист від чиновницького свавілля. У зв'язку з цим першочерговим залишається питання вибору оптимальної організаційної моделі подальшого розвитку та вдосконалення адміністративного судочинства в Україні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення, що сто-

суються організації адміністративного судочинства та механізмів його реалізації, які містяться у працях А.Т. Боннера, В.Д. Бринцева, І.П. Голосніченка, А.І. Єлістратова, І.Б. Коліушка, О.М. Пасенюка, Н.Б. Писаренко, Ю.С. Педька, Н.Г. Саліщевої, А.О. Селіванова, Ю.М. Старілова, В.С. Стефанюка, М.М. Тищенко, Н.Ю. Хаманєвої, Д.М. Чечота та інших.

Мета дослідження полягає у системному аналізі особливостей організації адміністративного судочинства в зарубіжних країнах та в окресленні основних напрямків подальшого удосконалення національного законодавства, яке регулює механізм здійснення адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Система організації адміністративного судочинства в кожній країні спирається на історичні та правові традиції. Це і зумовлює існування великої кількості моделей організаційної побудови адміністративного судочинства. Тож зупинимось на організаційних моделях адміністративного судочинства провідних країн світу.

Отже, розглядаючи адміністративне судочинство Франції, слід зазначити, що після реформування в 1988 р. організаційна побудова адміністративного судочинства була поділена на три ланки [5, с. 89]. Згідно із зазначеним, розгляд адміністративних справ як першої інстанції здійснюється адміністративним трибуналом. Апеляційні адміністративні суди, які були створені в цей час, набули єдиної компетенції, хоча частина апеляцій розглядається Державною радою. З реформаторською метою у Франції було створено апеляційні округи. Таким чином, апеляційні адміністративні суди Франції є судами регіональними, і територія, на яку розповсюджується їх компетенція, не збігається з адміністративно-територіальним поділом країни.

Державна рада, тобто судова секція, яка посідає першу сходинку в ієрархії французьких органів адміністративної юстиції, виконує переважно завдання касаційної інстанції, але все ще зберігає за собою право розгляду найбільш складних або резонансних справ як перша інстанція. Стосовно внутрішньої побудови організації французьких органів адміністративного судочинства, передбачено створення палат, кількість яких залежить від поданих справ. Складні справи, або такі, що потребують комплексного розгляду, можуть бути розглянуті на пленарному засіданні усього суду.

Необхідно зазначити, що останнього часу, завдяки саме організаційно-структурним реформам, природа французького адміністративного судочинства змінила свої пріоритетні засади з управлінських на загальносудові і це посприяло позитивному впливу на якість правозахисного механізму в державі.

На сьогоднішній час адміністративні суди в республіці поділяються на спеціалізовані адміністративні суди та звичайні адміністративні суди, які розглядають справи про порушення справ громадян органами виконавчої влади. Другою ланкою адміністративних судів є апеляційні адміністративні суди, а третьою – Державна Рада. До цієї гілки також належить трибунал з конфліктів, який вирішує конфлікти щодо юрисдикції між звичайними та адміністративними судами [8].

Позитивність запровадження саме такої системи полягає у створенні 2-х

різновидів адміністративних судів першої інстанції – загальних та спеціалізованих, діяльність яких забезпечує високу якість вирішення окремих видів адміністративних спорів. Також до сприятливих моментів належить створення трибуналу з конфліктів, на який покладається вирішення спорів про підсудність між адміністративними судами та судами загальної юрисдикції. В тому числі не менш важливу роль відіграє наділення адміністративних судів дорадчими та консультативними повноваженнями щодо діяльності адміністрації, оскільки лише вони повною мірою володіють спеціальними знаннями у сфері адміністративного права і здатні оцінити законність та перспективи дії правового акта управління. Відповідно, судді адміністративних судів мають необхідну освіту, а саме: набираються з числа випускників Національної адміністративної школи, а також з представників державних та недержавних установ, які обізнані та орієнтуються в питаннях управління. До особливих моментів слід також віднести критерій колегіального прийняття рішень по адміністративних справах, таким чином, забезпечення об'єктивного прийняття рішень є більш імовірним.

Розглядаючи адміністративне судочинство Німеччини, слід зазначити, що вперше органи адміністративної юстиції (адміністративні суди) з'явилися у Баварії і Бадені 1863 р., у Пруссії – 1872 р. До кінця XIX ст. адміністративні суди існували в усіх землях Німеччини. За часи панування фашистської диктатури суди адміністративної юстиції були визнані антидержавним елементом і були ліквідовані, оскільки німецькі юристи догматично заявили, що «...вони захищають інтереси особи, а не держави». Ця теза підтверджує факт несумісності адміністративного судочинства і тоталітарного політичного режиму. Після 1945 р. функціонування адміністративних судів було поновлено у землях, а у 1949 р. – і на рівні федерації [6, с. 100].

За Законом про суди з адміністративних справ від 21 січня 1960 р. організаційна структура адміністративної юстиції налічує також три ланки. Суди з адміністративних справ є судами першої інстанції. Організаційно вони працюють палатами, до яких входять троє професійних і двоє непрофесійних суддів. Крім того, закон передбачає можливість одноособового розгляду справи.

На наступному ієрархічному рівні знаходяться верховні адміністративні суди земель. Розгляд справ у даних судах здійснюється сенатами у складі п'яти професійних суддів або трьох професійних і двох непрофесійних суддів. Суди другого рівня розглядають апеляційні скарги на рішення судів з адміністративних справ. При цьому зауважимо, що оскарження рішень судів першого рівня може минати другий рівень і здійснюватися відразу у ревізійну інстанцію [10, с. 48].

Ревізійна і одночасно вища інстанція представлена Федеральним адміністративним судом. Необхідно зазначити, що ревізійний перегляд рішень верховного адміністративного суду земель здійснюється з «дозволу самого верховного суду відповідної землі або за наявності суттєвої правової помилки».

Отже, система адміністративних судів у Німеччині представлена на рівні трьох інстанцій: адміністративні суди, вищі адміністративні суди земель, Фе-

деральний адміністративний суд. Що стосується компетенції, то у Кодексі адміністративного судочинства Німеччини визначено, що звернення до адміністративного суду можливе в усіх спорах публічно-правового, за винятком конституційно-правового, характеру, якщо спори не віднесено федеральним законом до компетенції іншого суду. Поряд з цим у КАС Німеччини зазначено, що «публічно-правовий спір» відрізняється від «приватноправового спору» за природою правовідносин, на які спирається вимога позивача. У свою чергу, публічно-правовий спір виникає, коли вимога позивача пов'язана з нормами публічного права. А публічно-правові норми виникають тоді, коли вони застосовуються адміністративними органами й іншими суб'єктами публічного права при виконанні ними публічних завдань і які можуть поширюватися лише на правовідносини між носіями публічного права або між державою (або іншими суб'єктами публічного права), з одного боку, і громадянами чи підприємствами – з іншого [3, с. 64]. На відміну від Кодексу адміністративного судочинства України, Кодекс адміністративного судочинства Німеччини не передбачає виключного переліку різних видів позовів, однак в останньому закріплено подання позову про визнання адміністративного акта недійсним і позов про присудження до прийняття адміністративного акта. Насамкінець, для визначення компетенції суду, який уповноважений розглядати справу, важливим є встановлення характеру спірних правовідносин [1, с. 85–89; 7, с. 411–412]. На наш погляд, доречною є думка Р. Попельнюха стосовно того, що критичне осмислення досвіду такої країни як Німеччина, творчий підхід до визначення шляхів його використання можуть стати потужним чинником для забезпечення злагодженого та ефективного функціонування адміністративного судочинства в Україні [7, с. 412].

Таким чином, на сьогоднішній день в адміністративному судочинстві Німеччини є багато позитивного і цей досвід повинен бути перейнятий нашою державою, а саме: забезпечення незалежності адміністративних судів від органів виконавчої влади та судів загальної юрисдикції; створення спеціалізованих адміністративних юрисдикцій; врегулювання попереднього адміністративного оскарження; при попередньому адміністративному провадженні звернення уваги не лише на законність адміністративного акта, але й доцільність та корисність його видання; забезпечення виконання судового рішення штрафними санкціями.

В Італії організаційна структура адміністративної юстиції схожа із французькою моделлю і передбачає дві ланки. Діяльність органів адміністративної юстиції регулюється зведеним текстом законів про Державну раду від 26 червня 1924 р. і Законом «Про утворення обласних адміністративних трибуналів» від 6 грудня 1971 р.

Відповідно до адміністративно-територіального поділу, в Італії створено 20 обласних судів, які виконують функції судів першої інстанції. «До складу кожного трибуналу входить його голова, який призначається з числа членів Державної ради, і не менше п'яти членів – обласних адміністративних магістрів» (професійних адміністративних суддів). Засідання трибуналу прово-

дяться у складі трьох суддів» [6, с. 89].

Вищою інстанцією італійської адміністративної юстиції є Державна рада, яка згідно зі ст. 100 Конституції Італії, отримала статус конституційного адміністративно-правового органу, а також органу охорони законності в управлінні. До складу Державної ради входять 74 радники. Організаційно вищий орган адміністративної юстиції Італії має шість відділень, з яких безпосередній розгляд адміністративно-правових справ здійснюється трьома із них. Ще три відділення здійснюють консультативну функцію щодо Ради міністрів.

Зауважимо, що італійська організація адміністративної юстиції передбачає достатньо тісний зв'язок останньої з управлінським апаратом, оскільки не тільки Державна рада є наближеною до центральних органів виконавчої влади. Усі призначення на посади членів обласних трибуналів здійснюються президентом держави за пропозицією голови Ради міністрів.

На сьогоднішній день італійське адміністративне судочинство виступає самостійною галуззю. Воно поділяється на дві підсистеми: загальні адміністративні суди на чолі з Державною радою та спеціальні, очолювані Рахунковою палатою.

Що стосується Сполучених Штатів Америки, то їх система адміністративного судочинства вкрай відрізняється від інших. У США відсутня єдина система спеціальних органів адміністративної юстиції і широка компетенція судів загальної юрисдикції по вирішенню адміністративно-правових спорів [2, с. 47]. За процесуальними рисами вказану систему прийнято називати квазісудовою, тобто такою, яка не є повноцінним елементом ані судової системи, ані системи адміністративних органів країни, а, синтезуючи ознаки цих систем, займає між ними проміжне положення. До адміністративних органів її наближає тісний взаємозв'язок з органами виконавчої влади; а до судових – можливість оскарження до судів загальної юрисдикції рішень квазісудових органів. Саме завдяки специфічному місцю, яке займають органи адміністративної юстиції, розгляд справ у них має відомчий характер, на відміну від континентальної універсальної підвідомчості [6, с. 82].

Крім цих держав, міцними є позиції адміністративної юстиції в Австрії, Італії, Бельгії, Фінляндії, Швеції, Португалії, Швейцарії, Алжирі, Таїланді; у країнах колишнього Варшавського договору та колишньої Югославії: Польщі, Болгарії, Угорщині, Словенії, Македонії, Чехії; у пострадянських державах: Литві, Естонії, Грузії, Азербайджані. У Міжнародній асоціації органів адміністративної юрисдикції представлено більш ніж 100 держав та міжнародних організацій.

Висновок. Отже, розглянувши організацію адміністративного судочинства в зарубіжних країнах, слід зазначити, що саме Франція і Німеччина стали взірцем для побудови вітчизняної моделі адміністративного судочинства.

Система адміністративних судів в Україні, як і у Франції чи Німеччині, є триланковою: перша інстанція, апеляційна й касаційна, чим повною мірою забезпечується конституційний принцип права на оскарження. Причому, щоб

забезпечити доступність до адміністративного правосуддя, суди першої інстанції побудовано з урахуванням цього принципу, вони мають дворівневу структуру. Це місцеві загальні суди, які розглядають найпростіші адміністративні справи (а їх дуже багато, наприклад соціальні), а також окружні адміністративні суди, в яких розглядають складніші адмінсправи. Окружні адміністративні суди створені в межах області, щоб забезпечити оперативне, кваліфіковане та неупереджене вирішення у першій інстанції складних справ, зокрема тих, в яких є висока ймовірність тиску на суддів. Такий механізм розроблено з метою забезпечення незалежності суддів від впливу місцевої влади.

На сьогодні перспективи вдосконалення адміністративного судочинства залежать від багатьох чинників: активності громадян щодо захисту своїх прав, добросовісності суддів при виконанні своїх обов'язків, активності органів суддівського самоврядування у відстоюванні незалежності суддів, політичної волі найвищих органів держави в дотриманні принципу верховенства права. А головне, щоб держава пам'ятала: адміністративне судочинство належить до тих сфер правової системи, які є ключовими в забезпеченні стабільності конституційного ладу.

Бібліографічні посилання

1. Адміністративні процедури і адміністративне судочинство в Німеччині : збірник матеріалів. – К. : Німецький фонд міжнар. прав. співробітництва, 2006. – 180 с.
2. Бойцова В. В. Административная юстиция: К продолжению дискуссии о содержании и значении / В. В. Бойцова, В. Я. Бойцов // Государство и право. – 1994. – № 5. – С. 46–51.
3. Куціпак О.В. Становлення категорії «правового життя» крізь призму категорії «правова система» / О.В. Куціпак // Часопис Київського ун-ту права. – 2010. – № 4. – С. 62–65.
4. Мясковецький В.Д. Необхідність створення судів трудової юрисдикції / В.Д. Мясковецький // Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової дійсності: генезис та напрями вдосконалення : збірник матеріалів юрид. науково-практ. Інтернет-конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 15 грудня 2011 року. – К., 2011. – С. 250–255.
5. Оборотов І.Г. Порівняльне правознавство: навч. посібник / І.Г. Оборотов. – Миколаїв, 2011. – 228 с.
6. Педько Ю.С. Становлення та правове регулювання адміністративної юстиції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук / Ю. С. Педько. – К., 2004.
7. Попельнюх Р.О. Публічно-правові спори у юрисдикції адміністративних судів / Р.О. Попельнюх // Право та управління. – 2012. – № 1. – С. 404–413.
8. Решота В.В. Передумови формування адміністративного судочинства в Україні / В.В. Решота. – 2015. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/3_2015/36.pdf
9. Чуприна Ю.Ю. Місце судової гілки влади в системі державної влади України / Ю.Ю.Чуприна // Державне будівництво. – 2010. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/>
10. Шишкін В. Організаційна структура судової системи Німеччини / В. Шишкін // Право України. – 1996. – № 1. – С. 47–51.

Малыхина В.В. Особенности организации административного судопроизводства в зарубежных странах. На основе зарубежного опыта организации административного судопроизводства определены особенности существующих систем. Акцентируется внимание на положительных моментах и отмечено, что опыт правосудия по административным делам любых развитых государств является полезным для внедрения полноценной административной юстиции в Украине.

Ключевые слова: административное судопроизводство, административные суды, административная юстиция, публично-правовой спор, частноправовой спор.

Malykhina V.V. Features of organization of administrative legal proceedings in foreign countries. The article defines the peculiarities of existing systems of administrative legal proceedings organization on the basis of foreign experience. It has been accentuated that the system of administrative courts in Ukraine as in France and Germany is a three-unit one: first instance, appellate and cassation, by means of which the constitutional principle of appeal is fully ensured. At that, to assure the accessibility to administrative justice first instance courts are formed taking into consideration this principle, that is, they have a two-level structure. These are local courts of general jurisdiction which try the simplest administrative cases and district administrative courts where more complicated administrative cases are tried.

It has been noted that critical re-evaluation of experience of such countries as France and Germany, creative approach in defining the ways of its implication can become a powerful means of ensuring coordinated and effective functioning of administrative legal proceedings in Ukraine.

It has been accentuated that efficiency of administrative proceeding, in the first place, is estimated by people's confidence in court's activity, proximity of juridical instances to citizens, comprehensibility and predictability of court operation.

Keywords: administrative proceedings, administrative courts, administrative justice, public dispute, private-law dispute.

Надійшла до редакції 25.11.2016

Плотнікова К.О.

аспірант

*(Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого)*

УДК 347.73

ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ ДОХОДІВ МІЖ БЮДЖЕТАМИ

Здійснено поглиблене дослідження особливостей розмежування надходжень між ланками бюджетної системи. Проведено детальний науковий аналіз діючого законодавства, що регулює та визначає особливості розмежування доходів між бюджетами. У процесі дослідження та аналізу законодавства виявлено конструкцію співвідношення доходів бюджетів та джерел надходжень до доходних частин бюджетів. Розглянуто та проаналізовано погляди науковців стосовно класифікації бюджетних доходів. Також розглянуто питання формування доходів бюджету залежно як від платників податків, зборів та обов'язкових платежів, так і від об'єкта нарахування.

Ключові слова: бюджет, бюджетна система, Державний бюджет, місцеві бюджети, доходи, надходження, Бюджетний кодекс України, податки, збори, обов'язкові платежі.